

דברי תורה והסלידות

יר"ל ע"י מכון אהל אברהם

להוצאת ספרי מודינו הרב הגאון ר' אברהם בן ציון בייער שליט"א
רב דשכונת ריב"ל ב"ש

פרשת פינחס

י"ט תמוז
תשפ"ג לפ"ק

גליון תי"ג
שנה ט'

לעי"ג הגה"צ מוהר"ר מאיר רפאל ב"ר ניסן זצ"ל

קול השיעורים
ממורינו הרב שליט"א
073-371-8218

אחדות / ב'

פי' לבלי חק (ישעיה ה, יד), חד אמר למי שמקיים רק חק אחד ניצול מניהנם, וחד אמר למי ששייר חק אחד נידון בגיהנם, וכתבתי דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, כשיש שלום ואחדות, זה מקיים חק אחד וזה חק אחד סגי, וז"ש (תהלים כט, יא) ה' עוז לעמו יתן, קשה, איך אפשר לכל אחד שיקיים כל התורה וכנ"ל, ומשני ה' יברך את עמו בשלום, וק"ל.

אם כן שפיר השיבו הלל, על ידי ואהבת לרעך כמוך גם בקיים מצוה אחת כאלו קיים כל התורה, גם המצוות שבינו לבין קונו, על ידי אחדות כל ישראל כאחד, והבן.

נמצא אם מקיים ואהבת לרעך כמוך ויש אחדות הוא מקיים כל התורה מה שהוא לא יכול לקיים, וכמו דביארנו לעיל, ובוה כבר מתורץ איך אפשר לקיים כל המצוות וכמו שהקשה על הגמ' במכות הנ"ל (בקושיא ב')

ציווי על דבר שתלוי בלב

ומ"מ עדיין קשה איך המצוה של ואהבת לרעך כמוך התלוי בלב כמו שכתבתי במקום אחר שאינו מסור ביד האדם לקיימה כי השנאה מתנוצץ בלי שום כוונת רשע, על ידי שעשה לו רעה וכיוצא בזה, ואיך צוה השם יתברך המצוה ואהבת וכו'. ושמעתי קושיא זו הקשה הרמב"ם בספרו מורה נבוכים, והאלשיך בספרו וכו'.

אמונה בהשגחה פרטית

ומתורץ הצפנת פענח, דנראה דיש תקנה לזה על פי מה שכתבתי במקום אחר ששמעתי ממורי ביאור ש"ס (ערכין טז ב) והוא בספרו הקדוש תולדות יעקב יוסף בפרשת וישלח, שמביאו שם בארוכה, וז"ל: מי שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קיבל עולמו וכו', היכי דמי יסורין, המושיט ידו לארנקי וכו' (ערכין טז:), והקשה [מורי], הא אין יסורין בלא עון (שבת נה א), וכי ס"ד שזה נחשב לכפרת עון, וביאר, כי צדיק באמונתו יחיה (חבוקק ב, ד), כי המאמין בהשגחה פרטית של הש"י, ויודע בו כי כל מאורעות של האדם הוא ממנו יתברך, הן דבר קטן או גדול, הכל הוא בדין אדני דינא דמלכות שמיא, והוא לסיבת חטאו, ומיד נתחרט ומלא חרדה ופחד ה', מיד מוחלין לו, מאחר שהוא מאמין וחוזר בו ומדבק מחשבתו בו יתברך, לכך גם המושיט ידו וכו', אחר

על' במאמר אחדות - א', (פרשת בלק) דביארנו שאם יש אחדות יכול האדם לקיים כל התרי"ג מצוות, ונמשיך בשבוע זו בביאור הענין.

בא חבוק והעמידן על אחת, וב' קושיות על זה

דמצינו ג"כ בספה"ק **צפנת פענח** (שמות בפרשת יתרו) דכתב על מאמר הש"ס במסכת מכות (כג ב) אמר רבי שמלאי תרי"ג מצוות נתנו למשה בסיני וכו', עד בא חבוק והעמידן על אחת שנאמר (חבוק ב, ד) וצדיק באמונתו יחיה.

ועי' שם דהביא ב' קושיות על מאמר חז"ל הנ"ל, וז"ל: והקשו הקדמונים (א) וכי יש יכולת לשום נביא למעט מצוה אחת מתרי"ג מצוות שבא חבוק והעמידן על אחת, והא כתיב (דברים יג, א) לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו. (ב) ועוד הקשו, דאמר רבי שמלאי תרי"ג מצוות נתנו וכו', ופירש רש"י כנגד רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו של אדם, שצריך כל אדם לקיימן להחיות על ידי מצוה אחת אבר אחד וכו', וכי אפשר לכל אדם לקיים כל התרי"ג מצוות, שיש מצוות השייכים למלך ולכהן ולמקדש וכו'.

הגר שבא לשמאי והלל, וקושיות על זה

וכהקדמה לתירוץ מביא הגמ' במסכת שבת (לא:). בעכו"ם אחד שבא לפני שמאי ואמר גירני על מנת שתלמדני כל התורה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין, בא לפני הלל, גירני, ואמר לי' דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושא הוא זיל גמור.

ומקשה על זה ב' קושיות (א) מהו על רגל אחת, ומוהרש"א פירש, דנתכוין גם כן מה שהשיבו הלל שילמדנו כל התורה שיהי' לה רגל ויסוד אחד וכו'. [דהיינו שגם הוא נתכוין לפי התשובה דהלל דהיינו שילמדנו שכל התורה תהיה לה רגל ויסוד אחד].

ועי' עוד שם במהרש"א, דהקשה, (ב) דהי' להלל להשיבו ואהבת וגו', או התרגום ותרחמי' לחברך כוונתך וכו' וכו', יעו"ש.

הכל תלוי בשלום

ומתורץ הצפנת פענח, וז"ל: ולי נראה כפשוטו, דכתבתי במקום אחר ביאור ש"ס דחלק (סנהדרין קיא א) דפליגי רבי יוחנן וריש לקיש, ופערה

שעשה לו חבירו, ובכיוצא בזה, אשר בין אחים יפריא (הושע יג, טו), וקשה איך יכול לקיים דבר התלוי בלב.

לכך בא חבקוק וכו' על אח"ת דייקא, ויעש עצה טובה איך יוכל לעמוד על יסוד אחד ואהבת וגו', והיינו על אחת, שהוא אחדות, או סגי במצוה אחת על ידי האמנה שיאמין שהכל בהשגחה ממנו יתברך ולא בכח האדם, ואז צדיק באמונתו יחיה, שיוכל כל אחד לקיים כל התורה שנקרא חיים, שנאמר (דברים ל, כ) כי היא חייך ואורך ימיך, והבן, עכ"ל"ק, ונמצא דח"ו לא גרע מכל המצוות, אלא דע"י האמונה יזכה לאח"ת דהיינו אחדות, ועי"ז יזכה לקיים כל התורה.

ביאור המשא ומתן של הגר והלל

ומוסיף התולדות, גרגיר נאה ויאה, דלפי זה אפשר לדרוש כמין חומר בקשת הגר להלל, ותשובת הלל לגר, וכביאור המהרש"א, דהלל הבין את דברי הגר שרוצה דרך שיהיה יסוד לקיים כל התורה, ובוזה גם יהיה מתורץ קושיות המהרש"א הנ"ל, למה לא תירגם הפסוק דואהבת, אלא אמר מה דעלך לא סני לחברך לא תעביד.

וכך מבאר לנו התולדות בטוטו"ד, דזה הוא מה שאמר הגר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחד, ר"ל גיירני - שאזכה להשליך כל עניני עולם הזה אחר גווי, ויחשוב עצמו כגר בארץ לא לו, והיינו על ידי האמנה, זו היא מעלה נפלאה שאי אפשר לזכות אלי' כי אם אחר קיום כל התרי"ג מצות, או יוכל לבא לידי האמנה ודביקות בו יתברך שהוא יסוד הכל, שרמז חבקוק שהעמידן על אח"ת וצדיק באמונתו יחיה.

וזהו צחות לשונו, גיירני, שיהי' כגר בעולם הזה וכו', על ידי האמנה בו יתברך, וזה אי אפשר כי אם שתלמדני תחלה כל התורה, אז אוכל לעמוד על יסוד ורגל אחד שהעמיד חבקוק על אחת וצדיק באמונתו יחיה, מה שאין כן בלתי לימוד כל התורה לא יוכל לעמוד על מדריגות יסוד ורגל אחד של האמנה.

והמשיך הגר ושאל, כי תימא על ידי כלל ואהבת לרעך כמוך אין צריך לימוד וקיום כל התורה כנ"ל, גם זה אי אפשר לקיים, כי מתנוצץ השנאה על חבירו שעשה אז גורם רעה לו, גם שרצה לאהבו אינו יוכל.

וכי תימא על ידי האמנה בו יתברך שהכל בהשגחה ממנו יתברך וכו' כנ"ל, הא גם האמנה גם כן אי אפשר רק אחר קיום כל התורה, באופן שממה נפשך וכו'.

סדר הדרגות להגיע לשלימות

והשיבו הלל מה דסני עלך לחברך לא תעביד וכו'. דכתבתי במקום אחר ששמעתי פירוש הפסוק (תהלים קמא, ד) אל תט לבי לדבר רע להתעולל עלילות ברשע, שאם מחייב את אחרים או מצד האחדות מחייב את עצמו וכו', וזהו ביאור (שמואל א ב, ל) מכבדי אכבד ובזוי יקלו, יעו"ש. ובוזה יעצו עצה טובה איך יוכל לקיים יסוד אחד כלל הכל, ואהבת לרעך כמוך, כי בהיפך שאם סני לחברך, אז סני לעצמו מכח

תלמידי הגר

שהוא מאמין שזה לסיבת חטאו ומתחרט נחשב לכפרת עון, וכשאינו מאמין זה שהכל בהשגחה פרטיות ממנו ית', רק אומר כחי ועוצם ידי עשה לי זה נקרא כופר בהש"י, כי כופר בדין מלכות אדנ"י, ולעתיד בימות המשיח אשר את רוח הטומאה יעביר מן הארץ (זכריה יג, ב), אז יתגלה השגחתו ית' בפרטי פרטות וכו'.

כי אתה תשלם לאיש כמעשהו

וכך כתב רבי משה אלשיך"י מוסר השכל בפ' שמיני (ויקרא ט, א) ולך ה' החסד וגו' (תהלים סב, יג), דדע הכל בהשגחה מהשם יתברך וגו', יעו"ש, ונביא כאן דבריו הנעימים שם בפירוש האלשיך ז"ל - והוא בספר תורת משה על ויקרא (פרק ט פסוק א), וז"ל: והוא כי באה תורתנו ללמדנו, דעת עבוד אלקים, ודרך תשובה במוסר השכל, בהיישרות והדרכות המביאות את האדם לחיי העולם הבא, כי יהיה כל ישע וכל חפץ האיש, כי שיח וכי שיג לו וכי שכל לו, לתקן את אשר עותו בין רב למעט, וזה בשיתו שומו על לבו, כל אשר יקרה לו מכל הדברים, המתרגשים ובאים עליו אשר לא כחפצו ורצונו, שיהיה מחשב וזוכר הנהיה כדבר ההוא בינו לקונו שעשה לו יתברך מעין המאורע שלא כרצונו, כי זה כלל גדול לאיש הישראלי באשר הוא יהודי, כי עיני ה' המה משוטטות בכל פרטי בני איש, לשלם לאיש כמעשהו, וטרם יפקוד עליו רומז לו בקל הקל תחלה, להביא עליו דוגמת אשר חטא לו, למען יפקח עיניו וישקיף וירא כי למעלה ממנו עין רואה ולא ילך בקרי, פן ילך גם הוא יתברך עמו בחמת קרי, כי אם קל מהרה טרם יקצוף האלקים להכותו על אלה מכה רבה, מאז יראה הרמז הרומז יוכיחנו אלוק מעין אשר לא טוב עשה, יתמרמר בלב חמרמר כי יכיל בלהות צלמות, ויסכים ויאמר עונותי הטו אלה, וינחם על העבר ויתן לב לשוב וישוב אל ה' וירחמהו, כי ירחץ יטהר מכל חלאת טומאתו בו, כי זה חסדו יתברך בפרוע פרעות תוכחות על עון מדה כנגד מדה פורע, למען החי יתן אל לבו כי תבואהו שואה אל אשר לא טוב עשה דוגמתה וישוב ממנה, כדבר שנאמר (תהלים סב יב) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, שהוא מדה כנגד מדה. שעל ידי כן יפשפש ומצא מאשר חטא על הנפש מעין המאורע, ושם ורפא לו, עכ"ל"ק.

ע"י אמונה מגיע לאחדות

ואם כן הכי נמי אם יהי' לאדם האמנה בו יתברך שכל הרע שנעשה על ידי אדם הכל בא מדינא דמלכותא דרקייע, אם כן למה ישנא שום אדם שעשה לו רעה על פי שליחות בית דין של מעלה, וכמו שהאריך בזה חכמי המוסר בחוה"ל.

תירוץ על ב' קושיות הראשונות [א' דלא תגרעו, וב' איך אפשר לקיים כל המצות]

ובזה מתרץ את מאמר הש"ס הנ"ל דמסכת מכות, אמר רבי שמלאי תרי"ג מצות נתנו וכו', והיינו כנגד רמ"ח איברי האדם, וכפירוש רש"י כנ"ל, וע"ז היה קשה קושיא ב' איך אפשר לכל אחד לקיים כל התרי"ג, וכי תימא על פי כלל א' יסוד כל התורה ואהבת לרעך כמוך וכנ"ל, זהו גופא אי אפשר לקיים לכל אדם, כי השנאה מעצמו מתנוצץ על ידי רעה

פניני הפרשה

מתכוין לשלום הצאן כלל רק כל כוונתו ומגמתו הוא לגדלם בשלום ולמכרם לסוחרים ולהתעשר מהם ממון רב א"כ הרועה דואג רק לשלומו ולטובתו הפרטית אבל מנהיג ישראל אסור לו לחשוב על עצמו כלל רק חושב הוא כל היום על טובת העם והנה באם יבוא ח"ו סכנה להעם או להצאן הרי הרועה יברח הראשון ויותר את הצאן לבדם בלי השגחה לא כן המנהיג שהוא יצא הראשון להילחם נגד הסכנה ויעזור לבני העם שלא יארע להם שום סכנה בקשה זו ביקש משה רבנו מהקב"ה יפקוד ה' אלהי הרוחות וגו' איש על העדה איש אשר יצא לפניהם וישגיח עליהם בחמלה גדולה ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה היינו שלא יהיה בבחינת רועה שאינו דואג להם להצאן ונמצא שבאמת אין רועה להצאן כי הרועה דואג רק לעצמו רק יהיה בבחינת מנהיג אמיתי הדואג לשלום טובת עמו וצאן מרעיתו עכת"ד.

היה זה בשעת לילה מאוחרת קרוב לחצות הלילה הרה"ק רבי יששכר דב זי"ע מבעלזא התכונן לאמירת תיקון חצות אבל דווקא אז הגיע יהודי סוחר שעסקיו היו באותה תקופה בשפל המצב וביקש לכנס אל הרבי עם קויטל כדי לבקש מהרבי ברכה להצלחה בעסקיו ובמסחריו הרבי נטל ממנו את הקוויטל והחל לעיין בו אבל לפתע פנה אל היהודי ושאל אותו אמור לי האם לרגל עסקיך ומסחרך היית פעם בעיר וינה והאיש משיב בחיוב המשיך הרבי ושאל אותו והאם ראית בוינה גם את ארמון המלוכה והאיש ממשיך ומשיב בחיוב המשיך הרבי לשאול והאם בפרזי היית והאם גם שם ראית במו עיניך את הארמונות היפים שבעיר והאיש משיב בחיוב גם על השאלות הללו כשבלבו הוא תמה ביותר מה פשר השאלות הללו שהרבי שואל אותו או אז הבחין היהודי כי הרבי נאנח אנחה עמוקה ואז הרבי אמר לו בראותי כל עיר על תילה בנויה ועיר האלוקים מושפלת עד שאול תחתיה כל הערים בנויות להפליא ורק עיר האלוקים מושפלת כי עדיין אנו בגלות ומשיח עדיין לא בא אז הבין האיש כי הרבי ביקש לעורר בשעת תיקון חצות על חורבן הבית ועיר הקודש והמקדש

באהלי צדיקים

יפקוד ה' אלהי הרוחות וגו' איש על העדה אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם. הסבא קדישא הרב הקדוש רבי ישראל מרוזין זי"ע אמר בפסוק זה משה רבנו התפלל להשם יתברך שיתן להם לבני ישראל מנהיג אשר יצא לפניהם מנהיג שיהיה ראש וראשון לכל דבר מצוה ופעולה טובה שישמש דוגמה ומופת בזריזותו לתורה ומצוות אבל יחד עם זה ואשר יוציאם ואשר יביאם שלא יסתפק בזה שהוא לומד ועוסק בתורה ובמצוות ויאמר די להפקיע את עצמו אלא ידאג גם בשביל עדתו שגם הם יקיימו את מצוות ה'.

זה האשה אשר תקריבו לה' כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה תמיד את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים שמעתי אומרים בדרך מוסר בשם הוותיק וחסיד המופלא איש אלקי מה' יצחק הנקרא רבי איצק דראבטשיר זצללה"ה דהעולם נוהג שמעכבים כעסם על חבריהם עד יום ערב יום הכיפורים ואז מפייסים זה את זה ואין זה הדרך ישכון אור כי צריך האדם למחול לחבירו קודם השינה על כל מה שעשה לו חבירו דבר שאינו הגון באותו יום ולומר שארי ליה מארי לכל מאן דמצער לי וכן אם חטא אדם כנגדו בלילה צריך למחול קודם אור השמש כנודע מזוהר ולא לכבוש כעסו על חבירו שנה תמימה וזה אומרו ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה' שתעשו לו נחת רוח מזה כבשים בני שנה תמימים רצה לומר זה הדבר אשר כבוש בלבכם שנה תמימה עד ערב יום הכיפורים לא תעשו כן אלא שנים ליום שני פעמים ליום את הכבש אחד תעשה בבוקר מה שכבוש בלבכם תעשו לשון תיקון כמו הכתובו ובן הבקר אשר עשה ואת הכבש השני תעשה תתקן בין הערבים קודם השינה עד כאן שמעתי ודפח"ח תורי זהב

ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה. מסופר שקודם פטירתו אמר הגה"ק בעל כתב סופר זי"ע דברי תורה ובין הדברים פירש מקרא קודש יפקוד אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם וגו' ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה ופירש פה קדוש דהנה מה החילוק בין רועה לבין מנהיג דהנה הרועה אינו

שיעורי הלכה

ממורינו הרב שליט"א

הלכות בין המצרים / סימן תקנא - א'

שיעורי ההלכה נתנדב ע"י

הנהלת בית הוראה "אוהל ציון"

שע"י ביהמ"ד סלנט - ריב"ל 28, בי"ש

בנשיאות הגה"צ מורינו הרב שליט"א

053-318-1922

שאלה: האם מותר לשמוע בבין המצרים, נגן וכדומה בלי זמר, רק שירה בפה.

תשובה: יש אומרים שאף שירה בפה המוקלטת בטייפ בכלל האיסור! ויש מקיליני' ומ"מ להלכה למעשה המנהג להחמיר.

שאלה: האם בסעודת מצוה מותר לשיר בכלי זמר.

תשובה: בסעודת של מצוה י"א שמותר לשמוע זמר כלי שיר^ט והיינו דוקא במקום שנוהגים כן בשאר ימות השנה, ויש מחמירים וכן יש להורות להלכה למעשה.

דמותר להתקשר בכתיבת תנאים, מ"מ סעודה אסור לעשות אף באופן זה, ואפילו בלא ריקודין ומחולות, ומיהו מה שנוהגין לאכול מיני מרקחת בשעת כתיבת התנאים לא מיקרי סעודה^ד.

שאלה: האם מותר לרקוד, או לנגן בכלי, בבין המצרים.

תשובה: מ"ז בתמוז ואילך, אסור לעשות ריקודין ומחולות ואפי' בלי כלי זמר^ה, וכן אסור כלי זמר אפי' בלי ריקודין ומחולות.

שאלה: האם מותר ליארס ולשדך בבין המצרים.

תשובה: מותר ליארס מיום י"ז בתמוז מותר, ואפילו בט' באב עצמו מותר ליארס^א, ויש סוברים שלא לארס ולשדך בבין המצרים^ב ומ"מ המנהג לארס ולשדך חוץ מט' באב בעצמו.

שאלה: האם מותר לעשות סעודה בשעת השידוכין.

תשובה: בהלכה כתוב דאין עושין סעודת אירוסין מר"ח עד התענית. ולכן אע"פ

^א כמה אחרונים

^ב ע"י בשיורי כנה"ג (סי' זה אות ג) וז"ל: מותר להביא מנגנים בכלי שיר ביום המילה כיון שהיא שמחת מצוה, וכ"כ בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' כ"א).

^ג ע"י בסידור היעב"ץ שאוסר להשמיע כלי שיר אף בסעודת מצוה, וע"י עוד דכ"כ בא"ר סי' זה בסק"ו.

^ד מג"א בסימן הנ"ל ס"ק ג, ובפרי מגדים באשל אברהם סק"י, דריקודין ומחולות מ"ז בתמוז אסור אף בלא אירוסין כלל, וכן ע"ין באליה רבה, ונפסק כן במ"ב סקט"ז.

^ה ע"י בשו"ת מנחת יצחק (חלק א סימן קיא) וז"ל: הלכה פסוקה היא בפי גדולי האחרונים, דגם כלי זמר בלבד אסור.

^ו כ"כ בשו"ת שבה"ל (ח"ח סי' קכ"ז).

המשך מלפניו הראשון - מלאך אחדות / ב'

בואהבת הרי זה תלוי בריגשת הלב (כקושיית הקדמונים), וביאר לו הלל שיתחיל מ"מ מה דסני עלך וכו', (ובזה מתורץ קושיית המהרש"א) ועי"ז יגיע לוואהבת, ועי"ז יגיע לקיום התורה, ועי"ז יגיע לאמונה, שיעזור לו לקיים ואהבת בשלימות גמור.

יה"ר שנוכה בימים אלו, לתקן מידה הזאת של אחדות בכלל ישראל, באהבת חינום, ולהרכות שלום בעולם, עד שנוכה למלכות השלם בביאת גוא"צ בב"א.

כלל אחדות אחד, לכך מה דסני עלך לחברך לא תעביד, כי מצד שהוא חברך ואחדות אחד, שאם תעשה רעה לחברך לעצמך אתה עושה, וכשחושב כך, שאם יעשה לחבירו רע לעצמו הוא עושה, יחשוב שאם כן ראוי לקיים ואהבת לרעך כמוך ולדרוש בשלומו, שאז יהי' לך שלום, וזהו גם כן (דברים יג, יח) ונתן לך רחמים, שתרחם על חברך, ומכח זה ורחמך, וכמו שכתב האלשי"ך, והבן.

סיכום הדברים: ידע הגר שהסוד הוא ואהבת (כביאור המהרש"א), אלא שלא ידע איך להתחיל, דאם יתחיל באמונה (דעל ידו אפשר להגיע לאחדות) הרי לא יגיע לאמונה רק ע"י לימוד כל התורה, ואם יתחיל

סיפור

המכתב דמה יותר לכתב סתרים שיש לפענחו, לא מעט שאלות ותמיהות מוזרות עלו מבין השורות שנוסחו באי סדר, השאלה הגדולה ביותר שסקרנה את הנוכחים בחדר, היא כיצד חמק מכתב בעל תוכן סודי שכזה מתחת עיני הצנזורה...

"כבוד הרב" קרא המזכיר ר' חיים מיכל, "מוכן אני ללכת עכשיו ומיד לכתובת בה מתאכסנים האנשים המוזכרים במכתב, לשמוע מפייהם באופן בלתי אמצעי במה דברים אמורים", רבי יעקב שאול מהנהן בראשו ונותן את הסכמתו, הכתובת שצוינה בטלגרמה התגלתה כמדויקת, שני היהודים הנובומינסקאים, אליעזר ונח, נמצאו בביתו של ר' יצחק ממזריטש, אנשים פשוטים ועמי ארצות, רצענים במקצועם, כשאך העלה בפניהם ר' חיים מיכל את ענין העדות שמסרו החווירו פניהם כסיד, "מה? גם פה יודעים על הסיפור הזה?" קראו שניהם בפחד מהול בחשדנות... לאחר שידולים ממושכים הסכימו השניים לנדב כמה פרטים בודדים על העדות שמסרו, "הנרצח, הנאצ'אלניק" ספרו שניהם, "היה פקיד אכזר צמא דם, כולם סבלו ממנו, יהודים ונוצרים כאחד, למען האמת גם לנו היו תכניות לחסל אותנו, אך בסופו של דבר היו אלו דווקא חמישה גויים שהרגו אותנו, כפי שהעדנו בבית המשפט", השיחה עמם לא התארכה יותר מדי, חשדנותם הגדולה לא אפשרה זאת, "אם לעצתי אתם שומעים" אמר להם ר' חיים מיכל בעומדו ליד הדלת, "החליפו עכשיו ומיד את בית אכסנייתכם, מסתבר שהקונסוליה הרוסית יודעת היטב היכן אתם שוהים ומתגוררים, מוטב לכם להיעלם בתקופה הקרובה, על כל צרה שלא תבוא..."

גם כעת, לאחר השיחה, עדיין לא התבררה התמונה דיה בעיני ר' חיים מיכל, מה שכן, ברור היה לו כי סכנה גדולה מרחפת על יהודי העיר נובומינסק, התושבים הגויים יודעים שהיהודים רקמו ביניהם את חיסולו של הפקיד, העובדה שחמישה גויים יעלו על הגרדום ואף יהודי לא, עלולה להצית אש בכל רגע ברחובותיה, חוזר לו ר' חיים מיכל לביתו של הראשון לציון, רבי יעקב שאול, מגולל באוזניו את הנתונים המדאיגים שקיבל מפי היהודים וממתין לשמוע את הכרעתו, הרב תמך את ראשו בזרועותיו, מוחו הלמדני ניתח את התמונה הסבוכה מכל עבריה והשלכותיה, לבסוף נענה ואמר בכובד ראש: "ראה נא ידידי, העניין אינו פשוט, הוא נוגע לביטחונה של קהילה יהודית שלמה, מאידך אני חלוש מאוד כעת ואיני רוצה להכריע לבדי בנידון זה, אבקש ממך לזמן לביתי כמה מחכמי עדתנו לישיבה דחופה, תציג בפניהם את השאלה והם יעינו ויכריעו, אך זכור, הכול צריך להיעשות במהירות".

שעה קלה לפני שקיעת החמה נראו שני מגיני חכמים וסוחרים, מסולתה ושמנה של ירושלים צועדים למעונו של הראשון לציון, בראש השולחן ישב רבי יעקב שאול עצמו, לאורך השולחן הסבו האורחים המוזמנים, ר' חיים מיכל חזר והקריא בפניהם את תוכן הטלגרמה המוזרה שהגיעה הבוקר, אחר גולל את מה ששמע מפי העדים עצמם.

ירושלים, ליל שישי, כ"ז בתמוז תרס"ה, חצר רבי יהודה החסיד' השוכנת בלבה של העיר העתיקה שרויה בשנת ליל, סמטאותיה השוקקות חיים במהלך כל שעות היום, עטופות כעת בשקט נדיר, רק קולותיהם של הלומדים בבית הכנסת הגדול, 'החורבה', מפלחים מדי פעם את הדממה ונישאים ברחבי החצר, על בתיה וגגותיה, שתי צלליות כהות צועדות במהירות לתוך החצר, הליכתם המהירה מעידה כי הדרך נהירה להן היטב למרות החשכה הסמיכה, הם מטפסים במהירות במדרגות המוליכות לביתו של רבה של ירושלים, הגאון רבי שמואל סלנט ז"ע ונוקשים בדלת, לאחר חילופי דברים קצרים נפתחת הדלת והשניים נכנסים פנימה.

איש מבני החצר אינו מודע כלל להתרחשות המסעירה המתרחשת בה ברגעים אלו... כמה שעות קודם, בשעת צהרים של יום חמישי, מתקבלת בביתו של הראשון לציון, הגאון רבי יעקב שאול אלישר ז"ע, בעל ישיא ברכה המתגורר בשכונת 'אבן ישראל', טלגרמה דחופה ומבוהלת מוורשה בירת פולין, תוכנה של הטלגרמה לא מוצא חן בעיני הרב הישיש שכבר חצה מכבר את גיל התשעים ועיניו כבדו מזוקן, אך רוחו ומחשבותיו לא קהו וכהו זה, "לכו וקראו מיד לר' חיים מיכל" מצווה הרב המודאג לבני ביתו.

בתוך שעה קלה מוזעק אל הבית מזכירו של הרב, ר' חיים מיכל מיכלין ז"ל, "קרא בבקשה את הטלגרמה" מושיט הרב לעברו את הנייר, ר' חיים מיכל, המזכיר הנאמן, ממלא את ההוראה ככתבה וכלשוונה, מתחיל להקריא את הטלגרמה בקול רם, אות באות:

"ורשה, 13 ביולי 1905.

"אני החתום מטה, רב העיר נובומינסק, מבקש ממעלת כבודו בשם כל יהודי העיר לסייע לנו ולהצילנו מהצרה המרחפת עלינו, לפני כמה חודשים נרצח בעיר נאצ'אלניק, פקיד ממשלתי חשוב, שני יהודים מקומיים, אליעזר ונח הורוויץ שמו, העידו בפני השופטים כי חמישה נוצרים מתושבי העיר אשמים ברצח, כתוצאה מכך נגזר עליהם עונש מוות.

"שני העדים היהודים הספיקו בינתיים לעלות לארץ ישראל, מבקשים אנו ממעלת כבודו לפנות אל שני היהודים האלו המתגוררים כעת בביתו של ר' יצחק ממזריטש בירושלים, לחקור אותם ולהוציא מהם הודאה מפורשת כי כל עדותם כולה בשקר ושנאה יסודה, אם יחזרו בהם העדים יינצלו הגויים מהגרדום וכך יינצלו יהודי העיר ממועשי נקם ומפוגרומים, "לאחר שתחלצו מפייהם את ההודאה הנ"ל, הודיעו לקונסול הרוסי שימסור את הדברים לגוברנטור בוורשה, האדרעס - הכתובת, רבינר רבינוביץ, נובומינסק מחוז ורשה", לטלגרמה צורפה גם חשבונית המאשרת את תשלומי מראש של מכתב התשובה.

ר' חיים מיכל מסיים לקרוא את הכתוב ונועץ מבט משתאה בפני הרב,

יצא לדרך מלווה בשמשו של הרב, ר' אהרן סוסתאל שנשא בידו עששית, דקות ארוכות צעדו שניהם רגלית ברחובות ירושלים השקטים והחשוכים, לאחר צעידה לא קצרה הגיעו לחצר החורבה, עלו במדרגות ונקשו על דלת ביתו של רבי שמואל סלנט, "מי שם" נשמע כעבור כמה רגעים קולו החלוש של הגאון רבי שמואל סלנט, "אני, חיים מיכל".

"אה ר' חיים מיכל, בשעה כה מאוחרת, מה קרה?" שאל הרב ללא שמיץ של תרעומת.

"בבקשה וסליחה רבה, הגענו לכאן בשל עניין חשוב ובווער" השיב ר' חיים מיכל, ירד הרב מיצעו, פתח את הדלת העלה אש במנורה והתיישב לשמוע כמה מדובר, "ומה דעת הרב אלישר בנידון" שאל רבי שמואל לאחר ששמע את הנושא, כמענה לשאלתו תיאר ר' חיים מיכל את הוויכוחים הרבים שנערכו בביתו של הרב בשעות האחרונות, "הרב אלישר ביקש להרצות בפניכם את השאלה ולעשות ככל שתאמרו לי" סיים את דבריו.

רבי שמואל התעמק בשאלה והרהר ממושכות, לפתע התנער וקרא נחרצות: "שמע נא ר' חיים מיכל, לדעתי כל הטלגרמה מזויפת... הנוצרים הרוצחים שלחו אותה, כנראה שיש ביניהם עשיר שבירו לשלם על זיוף האיגרת ולשלם את הוצאות המשלוח המסתכמות בערך במאתיים וחמישים רובל, יתכן שהרב דנאוואמינסק כלל אינו יודע מזה... יתרה מזו, אפשר שאין רב כזה במציאות וגם את שמו ברו הזייפנים..."

צמרמורת אדירה לפתה באותו רגע את גוו של ר' חיים מיכל, לא יאומן! אותן המילים ששמע לפני שעה קלה בדיוק מפי הרב אלישר, יוצאות כעת מילה במילה מפי של רבי שמואל סלנט, כמעט ללא כל שינוי, משל נדברו ביניהם שני אדירי עולם אלו מראש... שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד...

בו במקום ערך ר' חיים מיכל הנפעם את מכתב התגובה לעיירה נובומינסק, וזה היה תוכנו: "לכבוד הרב רבינוביץ, נובומינסק, לצערי בתור ראש רבנים רשמי בפלשת'נא, פלך טורקי, אין לי רשות להתערב בעניינים כאלה, חכם באשי אלישר", יומיים בלבד לאחר אותו לילה גורלי, בשבת קודש כ"ח בתמוז תרס"ה, הוכתה ירושלים בפטירתו של הראשון לציון, הגאון רבי יעקב שאול אלישר זי"ע.

חלפו עוד כמה שבועות.

באחד הימים התפרסמה ידיעה קצרה בשולי העיתונים היהודיים בגולה: "הודות לפקחותם הערה של רבני ירושלים לא הצליחו שונאינו ללכדנו ברשתם ע"י טלגרמות מזויפות ששלחו להם בשם הרב שלנו, ועל ידי זה נצלנו מפרעות, ולוא היו הרבנים בירושלים הולכים תועים אחרי הטלגרמות, כי אז לא היה גבול למה שהיינו סובלים פה"...

רק בודדים בירושלים ידעו את פשרה של אותה ידיעה...

ספר בראי הדורות, - הר"ר חיים מיכל מיכלין ז"ל.

במקום פרץ ויכוח סוער רב משתתפים, אחד בונה ורעהו סותר, זה מעלה השערה וחבריו מנפצים אותה על אתר, רק אחרי שעות של דיונים התגבשה דעה מוסכמת על רוב הנוכחים, ר' חיים מיכל נטל את העט לידי ו החל לנסח טיוטה ראשונית, הנוסח הכתוב עבר הגהות מחיקות ותיקונים שוב ושוב, עד שהסתמן סוף נוסח סופי, בכל אותו הזמן ישב הרב אלישר בראש השולחן בדממה, מבלי להוציא הגה מפיו, שומע את לבילי הדעות אך מבלי לחוות את דעתו, חופן בידו את קופסת הטבק העשויה זהב וממשימש בה, כמנהגו כל אימת שהתעמק בדבר מה, רק כאשר הגיעו להסכמה הסופית נשמע פתאום קולו הסדוק של הרב ובבת אחת השתתקו כל המסובים, "תסלחו לי, אורחים נכבדים" לאט הרב, "אבל לצערי כולכם טעיתם! כל הרעיונות וההצעות שהעליתם אינם מתקרבים לאמתן של דברים, לפי דעתי כל המכתב הזה מזויף מראשו ועד סופו, קרוב לוודאי שהרב החתום עליה, כביכול, אינו מודע כלל למכתב שנשלח בשמו, לדעתי מי ששלח אותו הם לא אחרים מאשר משפחות הרוצחים...", "והיה" הוסיף הרב, "אם נשלח מכתב תגובה כפי שהם מבקשים, דווקא מכתב כזה עלול להמיט אסון על יהודי העיר"... דממה שררה בחדר, ניתוחו הגאוני והמלוטש של הרב הישיש, הכה את כל הנוכחים בתדהמה והפתעה מוחלטת, חשיבה מפתיעה 'מחוץ לקופסא' שכזו, לא עלתה בדעתו של איש מהם.

"אם כן" שאל ר' חיים מיכל בהיסוס, "מה עלינו לשלוח להם כמענה?", "לוי יכולנו להשתמט לחלוטין מתגובה, מה טוב היה" ענה הרב מיניה וביה, "אך כיון שהם כבר שילמו מראש עבור התשובה, כללי הנימוס מחייבים להשיב להם, ולכן כתוב להם כי אני בתור רב ראשי בארץ ישראל הנתונה למרות הסולטן הטורקי, מנוע אני מלהתערב בעניינים הנוגעים לארץ אחרת... תשובה שאינה אומרת כלום, אך גם אינה מזיקה במאומה".

הכרעתו של הרב הציתה מחדש את הוויכוח הסוער שניטש אך לפני שעה קלה, שוב נשמעו דעות לכאן ולכאן במלוא הלהט, כשהתקרבו מחוגי השעון לשעת חצות ליל, היסה הרב את הנוכחים, פנה שוב למזכירו ר' חיים מיכל ואמר לו:

"השעה מאוחרת אך אסור לנו להתמהמה, מבקש אני ממך ללכת עכשיו, למרות השעה המאוחרת, לעיר העתיקה, לחצר רבי יהודה החסיד, שם מתגורר רבה של ירושלים, הגאון רבי שמואל סלנט, הקש בדלתו וספר לו כל העניין, בשום אופן אל תאמר לו את דעתי, גם לא את דעת הנאספים, ככל אשר יאמר לך כן תעשה", באומרו זאת שלף הרב את חותמתו הרשמית ומסר אותה לידי של מזכירו, "הנה לפניך חותמתי, חתום בה על הטלגרמה ושלח אותה מיד כפי מה שיוורה לך רבי שמואל סלנט", כל הנאספים הסכימו פה אחד להכרעתו של הרב, דווקא ר' חיים מיכל עצמו התקשה למלא את ההוראה, הוא הכיר מקרוב את סדר יומו של רבה של ירושלים, רבי שמואל סלנט שהיה בשנת התשעים לחייו, הוא ידע כי השעות האלו, מתחילת הליל עד חצות, אלו הם שעות השינה הבודדות שלו במשך כל היום, ברם חזקה עליו הוראתו הנחרצת של הראשון לציון, באותם ימים טרם נראו בירושלים האוטומובילים למיניהם, הדלקת אור חשמל נאסרה אף היא בידי השלטון הטורקי, הוא